

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: O formalnih stopnjah pri pouku. — „Ona“. — Pred deželnim zborom. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

O formalnih stopnjah pri pouku.

(Predaval pri občnem zboru „Učiteljskega društva ljubljanske okolice“ dne 5. t. m. Anton Lenarčič, učitelj v št. Vidu nad Ljubljano.)

Vse, kar hočemo izvršiti, moramo delati po gotovem redu. V vsaki izpremenci v naravi opazimo red, po katerem so se vršile te izpremembe. Tudi pouk se mora izvršiti po gotovem redu, zakaj: „Red je duša življenja in sveta“. Red v pouku je določil že pedagog Komenský, katerega po vsi pravici imenujemo duševnega ustanovnika današnje ljudske šole in očeta novega učnega načina. Kaj je vse zahteval ta pedagog, o tem govoriti ni moja naloga.

Pač pa si hočemo bolj ogledati drugega pedagoga, Herbarta.

Joh. Fried. Herbart, profesor pedagogike in filozofije v Göttingenu in Kraljevu, je deloval v prvih treh desetletjih prejšnjega stoletja. On je prvi določil dispozicijo, po kateri se mora vršiti pouk vsake učne enote. To dispozicijo je imenoval stopnje. Določil je štiri stopnje; te so jasnost, asocijacija, sistem, metoda. Čuda ni, da je našel Herbart dispozicijo, po kateri se uspešno poučuje, saj je bil profesor pedagogike in kot tak se je gotovo mnogo pečal s tem predmetom. Obiskal je bil tudi Pestalozzija in se je v mnogih rečeh opiral nanj.

Herbartovi nazori niso ostali le na papirju, temveč so se jih poprijeli drugi pedagogi in jih natančneje pojasnili. Med drugimi se je Ziller pridružil Herbartu tudi kar se tiče formalnih stopinj, zato se pa govori o „Herbart-Zillerjevih“ formalnih stopnjah.

Ziller je pa delil prvo stopnjo: jasnost v dve in razločuje torej pet formalnih stopinj, po katerih se mora (uspešno) vršiti vsak pouk. Te so: 1. analiza, 2. sinteza, 3. asocijacija, 4. sistem, 5. metoda.

Tudi drugi pedagogi so se pečali v zadnjih desetletjih s formalnimi stopnjami. Med njimi je tudi dr. Rein, direktor na vadnici v Eisenachu. Ta je izdal s pomočjo drugih „Theorie und Praxis des Volksschulunterrichtes nach Herbartischen Grundsätzen.“*) V teh knjigah so natančneje določene formalne stopnje. Te so: najprvo se mora napovedati učna svrha ali smoter (Zielangabe); za tem pa pride:

- a) priprava za novo stvarino (Vorbereitung);
- b) priobčevanje ali podajanje nove stvarine (Darbietung);
- c) zveza (združevanje) med seboj in znano stvarino (Verknüpfung);
- d) posnetek, shvatanje ali abstrahiranje (Zusammenfassung);

*) Primerjaj „Učit. Tovariš“ št. 8. t. 1., str. 58. in 59! Uredn.

„Ona“.

(V „Tovarišu“ tovariš dražestnim tovarišicam in spoštovanim tovarišem.)

Z brzimi, velikimi koraki bliža se željno pričakovani čas šolskih počitnic. Kdo izmed nas bi ga ne bil vesel, kdo bi ga ne uporabil sebi v prid in zabavo, šoli v napredek in korist? In da se to lažje zgodi, veste kaj napravi „Ona?“ — „Kdo pa je, kakšna je in kje je ta Ona?“ Tako kar vsi vprek povprašujete s tisto „šmencano“, človeku prirojeno radovedno radovednostjo. Jaz pa nimam nikake sile dirjati čez „drn in strn“ in prosim, da uvažujete modri izrek: „Potrpežljivost je grenko zelišče, ki rodi sladek sad“, potem pa že pridemo skupaj; pa tudi nismo še tako daleč, da bi dejal: — gori!! Torej — „Ona“!

Da se ž njo hitreje spoznate, treba je, da Vam jo predstavim po paragrafu: „Šega, šega to veli“. Ker pa ni Ona navadna, vsakdanja prikazen, predstaviti Vam jo moram vsled

tega na neobičajen način. Poprej pa prosim „tihega molčanja“ in — pričnem.

„Čast mi je predstaviti Vam dično, ljubko, mično, lično, dražestno in obenem krepko, impozantno, nam vsem priljubljeno, divno gospico „Zavezo“, diko našo in ponos —

„Stara je komaj štirinajst let,
Vendar trinajstkrat je šla že med svet“

in letos pojde štirinajstkrat. Kot navdušena narodnjakinja si voli najrajše kraje, posejane po krasni slovenski zemljici. Bila je že opetovano na Kranjskem, Štajerskem in Primorskem.

„Zaveza“ je dvojnega spola: moškega in ženskega; dvojne narodnosti: slovenske in hrvatske in dvojne starosti: je mlada in stara vključ svojim 14 letom. Poje vse glasove: sopran, alt, tenor, bas in bariton; svira na orglje, glasovir, harmonij, kitaro, gosli itd.

Ona učiteljke, tajnikuje, župani; je predsednik, pevovalja; je pri kmetijskem in bralnem društvu; gre na oder

e) uporaba in vaja (Anwendung und Übung).

Oglejmo si nekoliko natančneje vsako teh formalnih stopinj.

Predvsem je velike važnosti napoved učne svrhe, ki se ne prišteva pravzaprav k formalnim stopnjam in je le neka predstopnja; stati pa mora vedno na čelu vsakega pouka. Tako se reče n. pr. na nižji stopnji: „Spoznati hočemo glasnike v besedi „mama“, ali: „Učili se bomo o živali, ki rada mleko liže — o mački“ itd. Na višji stopnji: „Zemljo smo spoznali kot velikansko kroglo, zdaj pa pomislite, ali je ta krogla mirna, ali se premiče“, ali: „Spoznati hočemo natančneje domovino češkega kralja Otakarja II.“ itd. Ni pa zadosti, ako rečemo: „Tam bomo nadaljevali, kjer smo zadnjič jenjali“. V takih slučajih, ako ne dosežemo učnega smotra, ki smo ga postavili v eni uri, moramo v prihodnji uri na ta smoter opomniti in za končni rezultat nov smoter napovedati.

Zakaj je napoved učne svrhe velike važnosti? Z napovedjo učne svrhe se vse one predstave, ki bivajo v učenčevem duhu, potisnejo nazaj, ustvarimo nov prostor, kamor pride nova tvarina. Vsa učenčeva pozornost se nagne le proti novi tvarini. Učence s tem vzbudimo, da z zanimanjem poslušajo in ne samo poslušajo, temveč tudi sami delujejo. Medtem pa, ako ne vedo učenci, zakaj se gre, se držijo čudno, ne kažejo nikakega zanimanja za stvar. Lahko se jim zgodi, da zvedo popolnoma drug končni rezultat, kakor so si ga vstvarili v duhu.

Napoved učne svrhe mora biti dovolj jasna in lahkoumljiva; ne sme biti predolga in ne prekratka. Učenci jo tudi sami lahko poiščejo, ako jih učitelj s primernimi vprašanji napelje na to. Veliko boljše je, ako učenci sami najdejo učno svrhu. Ta mora stati vedno na prvem mestu in za napovedjo pride šele ponavljanje, ne pa najprvo ponavljanje, potem pa šele učno svrhu napovedati. N. pr.: ni vse eno pri obravnavanju ber. sest. „Martin Krpan“, ako smo obravnavali v eni uri prvi del in preidemo v nastopni uri k drugemu delu, da začnemo z napovedjo ali pa s ponovitvijo. Poslušajmo, kaj je boljše: „Izvedeti hočemo, kako se je godilo Krpanu na Dunaju. Kako se mu je doma godilo in kje je bil doma, to že vemo, povej nam to! Povej, s kom sta se nekoč srečala; kako je mejaše napodil; kdo je bil prišel na Dunaj; kaj počenjal; koga je umoril; po koga so poslali! Kaj se pa hočemo zdaj učiti? (Ponovitev učne svrhe od strani

učencev). Drugače: O čem smo se zadnjič učili? O Martinu Krpanu. Zdaj to ponovimo, potem pa šele povemo, kaj se bomo učili. — Na vsak način je prvo boljše, ker v prvem slučaju ponovimo znano tvarino, potem jo pa pustimo v miru in lepo preidemo k drugi stopnji, medtem ko v drugem slučaju učenci mislijo, da se pečajo še vedno z znano tvarino in nimajo pravega zanimanja.

Preidimo k formalnim stopnjam.

a) Priprava. Naša dolžnost je, v prvi stopnji vzbuditi živo zanimanje za novo tvarino. Vso pozornost in vsa čutila učenčeva obrniti na novo tvarino. Kako pa se to zgodi? Vse one predstave, ki so že v učenčevem duhu in so količkaj v zvezi z novo tvarino, moramo poiskati in tako zgraditi temelj, na katerega bomo polagali pojem na pojem, da dobimo končno celo sliko. Kjer ni temelja, tam se novi pojmi hitro razprše in ne ostane ali nič, ali pa samo nekaj temnega. Učna pot prve stopnje je vedno analitična, zakaj učenec znana tvarina se nahaja v njihovem duhu kot celota in to celoto moramo vsestransko razložiti in analizirati. Obratno pa je v drugi stopnji pri pridobivanju novih pojmov. Tu polagamo nove zaznave drugo na drugo in tako dobimo več pojmov, ki jih zvežemo v celoto. Tak pouk se pa imenuje sintetičen. Podajanje je torej sintetičen, priprava pa analitičen pouk. Ta analitični pouk se izvršuje vedno tako, da učitelj vprašanja stavi in učenci odgovarjajo. Seveda ne sme biti to izpraševanje nekako eksaminatorično, ampak razgovor mej učiteljem in učenci. Kako se praktično izvršuje vsaka stopnja pri posameznih predmetih, to bi predaleč peljalo in se hočem omejiti le na končno sliko, katero hočem podati.

Preidimo torej k drugi stopnji.

b) Podajanje. Vsakemu je znano, da je priobčevanje nove tvarine pri raznih predmetih in na raznih stopnjah kaj različno. Tu se moramo torej ozirati na posamezne predmete in na učenčovo naobrazbo, oziroma na njegovo znanje. Navrstveno leposlovni berilni sestavki se povedo; učenec, ki se sam oglasi, ponovi, kakor si je zapomnil, za njim ponovi drugi učenec, součenci mu popravljajo, učitelj pojasnjuje, zatem ponovi tretji učenec korektno, potem se čita berilni sestavek, raztolmačijo se težkoumevni izrazi; potem se moramo uglobiti v pouk. — Učence moramo seznaniti natančneje z osebami, (ki delujejo), o katerih smo se učili, izpoznati morajo njih značaj, sploh se morajo postaviti

kot pevec in igralec itd. — V dobi žalostnega spomina so bili njeni nežni, takrat še nezdrženi udje tudi — „mežnarji“. Ona govori slovensko, hrvatsko, češko, nemško, italijansko, furlansko itd. „Sivor“ Koseski bi rekel, da

„Vse jezike sveta zna“.

Na potovanju je vesela, radovedna, živahna in radodarna; rada privošči sebi in drugim: skopost ji je „neznana veličina“. Zato ji tudi malo mar, če po vsakoletnem potovanju in prijetni zabavi pride tudi „sedem suhih krav“; saj vse na svetu zgine in mine, tudi suhe krave žive le do — prvega, t. j. do tedaj, ko se mošnjiček „odebeli“. — Mondura ji je raznolična in raznobojna, v pravi „ekstazi“ se „vrže“ tudi v cilinder, rokavice, frak in klak. — Najljubše njeno opravilo je, „učiti mladi rod“; zraven pa je tudi urednik, pesnik, pisatelj in tudi — „Rešetar“. Je omožena in oženjena, a ljubi tudi „ta samski stan“. V srcu ji klije vroča želja, goreče hrepenenje, osrečiti „borni narod svoj“. — Po družih lastnostih je jugoslovansko-avstrijska.

Sedaj pa, ko smo se do dobrega seznanili z njo

„In slišali, da pojde spet
Na potovanje v širni svet“,

naj nam pove še direkcijsko svojega „poleta“! Ker je bila letošnja zima dolga in surova, krene jo „Zaveza“ na topli jug, da pozabi na turobnost preteklih zlih dni „in vtopi vse skrbi“ v sinje Adrije valovih. — Aaaa!! zdaj smo še-le „doma“! To bo radost! Torej na jug? Da, da! in sicer v Trst je namenjena naša dična „Zaveza“; in ko se seznani s hčerami, sinovi in drugimi sorodniki na tržaškem ozemlju, poleti v družbi teh po širni morski planjavi v historične Benetke, navživši se poprej sladkih akordov miljene slovenske pesmi, ki bo donela iz slavskih grl požrtvovalnega „Slovanskega pevskega društva v Trstu“.

Toliko poroča v naglici po „Tovarišu“ p. n. tovarišem in tovarišicam in vzklika: Na veselo svidenje v impozantnem številu!

Vdani tovariš

Agul Ref.